

Ewa Rewers

*Uniwersytet im Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytut Kulturoznawstwa
e-mail: ewarew@amu.edu.pl*

Co studentyfikacja ma wspólnego z gentryfikacją?

Zarys treści: Studentyfikacja jest pojęciem nowym i rzadko wykorzystywanym w badaniach prowadzonych w Polsce. Wiąże się, a także proces miejski, który opisuje, z rewitalizacją miast i negatywną jej konsekwencją, czyli gentryfikacją. Przebieg studentyfikacji uzależniony jest od czynników: ekonomicznych, politycznych, demograficznych, społecznych, kulturowych. Przedmiotem artykułu jest tylko ta ostatnia, lecz jej pełne oddzielenie od pozostałych nie jest możliwe. Dotyczy to rozpoznania wkładu studentów w organizację nowych form i miejsc konsumpcji kulturowej skierowanych przede wszystkim, lecz nie tylko, do nich samych. Wynikiem takich działań jest coraz większa widoczność studentów w krajobrazie śródmiejskim oraz kształtowanie się nowej miejskiej kultury opartej nie tyle na wariacie gustu klasowego (P. Bourdieu), ile na bardziej płynnej kategorii, za jaką uważam gust studencki.

Słowa kluczowe: studentyfikacja, „studenctwo”, „kraina studentów”, kultura miejska, gentryfikacja

Studenci w Polsce – dane wyjściowe

Celem tej wypowiedzi nie jest prezentacja wyników badań empirycznych, lecz sformułowanie warunków wyjściowych, głównie nazwanie podstawowych problemów, umożliwiających prowadzenie przez kulturoznawców badań nad studentyfikacją w Polsce. Perspektywa tej dyscypliny odbiega od najbardziej rozpowszechnionych studiów społeczno-ekonomicznych i geograficznych tak, jak różnią się cele, założenia teoretyczne i metodologie wspólnych nauk. Istnieją jednak bardzo istotne obszary wspólne w dziedzinie przedmiotowej, które pozwalają zauważyć, że to właśnie kulturoznawcy dysponować mogą odpowiednim warszatem badawczym do rozpoznania procesów kulturowych towarzyszących zarówno gentryfikacji, jak studentyfikacji. Na gruncie kulturowych studiów miejskich nie prowadzi się badań statystycznych, sondażowych czy przesiewowych, a przynajmniej wytwarzanie danych i zestawień liczbowych nie jest głównym celem tej subdyscypliny. Nie stosuje się tu również metod ilościowych pozyskiwania

danych oraz ich prezentacji jako głównej metodologii badań. Metody ilościowe wykorzystywane są rzadko, a jeśli tak, to nie tyle w badaniach podstawowych, ile prowadzonych na zamówienie konkretnych instytucji. W kulturowych studiach miejskich nacisk kładzie się na rozpoznanie modeli, procesów i stylów urbanizacji rozumianej jako szczególny sposób kulturalizacji środowiska życia człowieka. Na pierwszy plan wysuwają się zmiany, które zachodzą pod wpływem nowych rozwiązań architektoniczno-urbanistycznych, technologicznych, sztuki miasta, gustów konsumpcyjnych oraz przemysłów kulturowych. Rezultaty badań prowadzą głównie do rekonstrukcji wartości, norm i praktyk kulturowych tworzących – łącznie – kultury miejskie. Coraz bardziej złożone konfiguracje tych ostatnich składają się na obraz miasta jako przestrzeni kulturowej, w której nie wyróżnia się enklaw związanych z kulturą wysoką, lecz stosuje sformułowane w ostatnich dziesięcioleciach inkluzywne definicje kultury. Oznacza to, że np. kultura blokowiska zasługuje również na zainteresowanie badaczy. Kultury miejskie rozumiane są tu – dodajmy – realistycznie i badane relacyjnie, tzn. we wzajemnym powiązaniu, oraz w kontekście szerszych procesów społecznych i kulturowych. Studentyfikację ujmują zatem jako proces prowadzący do wykształcenia się kolejnej odmiany kultury miejskiej (kultury studenckiej), której wczesne zapisy (np. literackie) pochodzą w Polsce już z okresu odrodzenia, aby przyjąć najbardziej znaną postać w „Lalce” Prusa. Inaczej jest w amerykańskiej kulturze popularnej, w której specyficzny gatunek filmowy – komedie kampusowe – koncentruje się na życiu studentów na terenie kampusu, nie miasta.

Metody stosowane w kulturowych studiach miejskich mają wprawdzie charakter jakościowy i nie podlegają upraszczającej operacjonalizacji na potrzeby badań ilościowych, ale szczególnie we wstępnej fazie formułowania celów badawczych wyniki badań ilościowych stają się bardzo użyteczne dla kulturoznawcy. Wstępna orientacja co do skali badanego zjawiska, rozkładu przestrzennego itd. ułatwia bowiem formułowanie własnych celów badawczych (skupionych wokół dynamiki zjawisk w przestrzeni kulturowej miast) oraz selekcję literatury naukowej. Wszystkie dane liczbowe i procentowe, które wykorzystują kulturoznawcy, pochodzą jednak z drugiej ręki. To sprawia, że przytaczane i konfrontowane informacje pozyskiwane są bez wpływu na metodologię badań, dzięki którym je otrzymano, a bywa również, że trudno stworzyć spójną metodologicznie bazę danych potrzebnych jako punkt wyjścia dla badań kulturoznawczych. Zdarza się, że informacje pochodzą z różnych okresów, projektów badawczych, sprawozdawczości administracyjnej zlecanej przez różne instytucje itp. Co więcej, są to zwykle dane w sposób bardzo ogólny mówiące o interesujących nas zjawiskach i procesach.

Najczęściej jednak, zajmując się zjawiskami nowymi i najnowszymi, kulturoznawcy nie dysponują w ogóle odpowiednimi bazami danych obejmującymi to, co słabo jeszcze odnotowane w literaturze naukowej lub nie budzące większego zainteresowania pozostałych dyscyplin naukowych, z jednej strony. Z drugiej strony natomiast niedostępne dla władz miejskich i poszczególnych instytucji. Badania nad studentyfikacją prowadzone są w zaledwie kilku brytyjskich ośrodkach akademickich i nieustannie kierują zainteresowanych ku nielicznym pracom napisanym wspólnie przez Dareena Smitha, Joannę Sage, Phila Hubbarda, a zatem dwo-

je geografów i urbanistę. Dane statystyczne przez nich interpretowane dotyczą przede wszystkim składu demograficznego miast, inflacji wartości nieruchomości położonych we fragmentach miast gęsto zaludnionych przez studentów oraz skutków dominacji inwestycji przeznaczonych na wynajem oraz wynajmujących mieszkania nad stałymi mieszkańcami zajmującymi własne posiadłości. Termin *studentification* ukuty został przez zajmującego się wcześniej procesami gentryfikacji Darrena P. Smitha, stąd pierwotnie nie odróżniano tych terminów. Nie poświęcam tu miejsca pojęciu gentryfikacji, ponieważ jej koncepcje są w Polsce dobrze znane. Cytujący wczesne prace Smitha Jerzy Grzeszczak zredukował proces studentyfikacji do gentryfikacji, pisząc: „Za istotną część grupy gentryfierów marginalnych uważa się studentów, określanych jako gentryfierzy-terminatorzy (*apprentice gentrifiers*). W obiegu jest już termin studentyfikacja (*studentification*), rozumiana jako wydzielony «składowy proces gentryfikacji» (D.P. Smith, L. Holt 2007; D.P. Smith 2008; Hubbard 2008)” (Grzeszczak 2010, s. 31). Redukcja ta na poziomie ekonomicznym nie znajduje dzisiaj uzasadnienia: studentyfikacja i gentryfikacja są tylko w części podobnymi procesami. W tzw. drugiej fazie studentyfikacji uwagę będą zwracały takie dane ekonomiczne, jak jakość mieszkań budowanych dla studentów oraz sposób zarządzania nimi.

Studentyfikacja bezpośrednio nie była jeszcze przedmiotem badań kulturowych, co jasno wynika z niezbyt obszernej literatury przedmiotu. Można zatem powiedzieć, że przestrzenne i ekonomiczne charakterystyki tego procesu nie zostały uzupełnione przez rozpoznanie jego kulturowych źródeł i konsekwencji, wychodzących poza kompetencje geografów i urbanistów. Taki stan rzeczy skłania z jednej strony do wnioskowania o opracowanie nowych metodologii ilościowych, bardziej czułych na często efemeryczne i nie poddające się łatwo ocenie ilościowej zjawiska kulturowe związane ze studentyfikacją. Z drugiej natomiast, zwraca uwagę na konieczność modyfikowania wskaźników w badaniach ilościowych tak, aby uwzględniały nowe zjawiska i słabo jeszcze zarysowane korelacje w sposób zgodny ze współczesnym stanem badań nad kulturami miejskimi oraz nowym pojmowaniem kultury. Na gruncie kulturowych studiów miejskich najbardziej czułym instrumentem do odkrywania nowych kultur miejskich są często metody partycypacyjne, w tym oparte na sztuce (*art-based methods*), podążanie za aktywistami miejskimi i artystami, intensywne uczestnictwo w wielu kulturach miejskich. Inaczej mówiąc, jedną z często wybieranych „baz danych” jest własne doświadczenie kulturowe badaczy, w sposób świadomy organizowane wokół sformułowanych problemów badawczych, oraz współpraca np. ze studentami w badaniach miejskich odnoszących się do ich własnych wyborów i doświadczeń. Wraz z zespołem od trzech lat prowadzę w Poznaniu takie badania angażujące studentów jako badaczy najpierw Jeźyc, następnie ulicy św. Marcin oraz jej okolic. Mają one charakter badań statutowych i dotyczą rozpoznania podstawowych konfliktów zachodzących w wymienionych obszarach, wywoływanych różnicami kulturowymi. Adresatami tych badań są m.in. władze miejskie zbierające informacje poprzedzające formułowanie projektów rewitalizacyjnych ulic i kwartałów miasta. Celem tych badań nie były zatem procesy studentyfikacji, lecz w ich trakcie pojawiły się zarysy takiego projektu badawczego. Nie przyniosły one twar-

dych danych, lecz pomogły zbudować ten rodzaj wiedzy, który stanowi inspirację dla poszukiwań w badaniach nad studentyfikacją. Zgromadzona wiedza (głównie w postaci *case studies*) wykorzystywana jest przede wszystkim do bardzo szczegółowej interpretacji najnowszych trendów, powiązań oraz dążeń kultur miejskich nieuchwytnych, a zwłaszcza nieobecnych w statystykach. To wiedza upoważniająca do szybkich reakcji zarówno badawczych, jak praktycznych.

Zdając sobie sprawę z omówionych wyżej ograniczeń, chciałabym jednak, zgodnie z trybem pracy kulturoznawców, zaproponować na początek odczytanie dwóch tabel dotyczących studentów w Polsce wypełnionych danymi, które pochodzą z lat 2005–2014, czyli okresu powolnego spadku liczby studiujących na polskich uczelniach. Znane mi badania studentyfikacji zawsze wychodzą bowiem od danych demograficznych pokazujących stan obecny i zarysowujących prawdopodobne tendencje. Uwzględniają one tzw. tradycyjnych studentów, pomijając e-learning oraz inne formy kształcenia akademickiego nie oparte na bezpośredniej obecności w miejscu kształcenia. Zakłada się bowiem, że oprócz nastawienia na zdobywanie wiedzy, na doświadczenia studentów wpływa rodzaj przestrzeni miejskiej, kultury uniwersyteckiej, style życia studenckiego, charakterystyczne dla danego miasta itp.

Z punktu widzenia potencjalnych kulturoznawczych badań procesów studentyfikacji w Polsce w tabeli brakuje kolumn danych dotyczących liczby studentów przyjezdnych (zamieszkujących akademiki, mieszkania studenckie, mieszkania zakupione na okres studiów, stacje oraz studentów codziennie dojeżdżających z innych miejscowości). Należałoby je w przyszłości uzupełnić, aby precyzyjniej osadzić badane zjawisko w strukturze mieszkańców poszczególnych miast oraz w ogólnej liczbie osób studiujących w mieście. Pojawiają się wprawdzie pojedyncze informacje, takie jak ta np., że wśród studentów studiujących na łódzkich uczelniach 30% to studenci spoza regionu, lecz dokładne, systematycznie prowadzone badania na ten temat nie są mi znane. Warto również zwrócić uwagę na studentów zagranicznych, którzy stanowią coraz wyższy procent ogólnej liczby studentów (2,32%) w Polsce. Różnice oraz dynamika wyrażone w liczbach nie

Tabela 1. Największe miasta w Polsce według liczby mieszkańców i studentów (2013/2014)

Lp.	Miasto	Liczba ludności	Liczba studentów	Procent studentów
1	Warszawa	1 729 119	270 000	15,6
2	Kraków	759 800	180 000	23,07
3	Łódź	708 554	120 000	16,90
4	Wrocław	633 105	140 000	22,18
5	Poznań	546 829	135 000	25,02
6	Gdańsk	461 935	57 000	16,64
7	Szczecin	408 105	51 000	12,50
8	Bydgoszcz	358 614	20 000	5,60
9	Lublin	343 144	58 000	24,31
10	Katowice	303 314	58 000	22,29

Tabela 2. Liczba studentów w kolejnych latach akademickich w Polsce (dane GUS)

Lp.	Rok akademicki	Liczba studentów	Liczba studentów zagranicznych
1	2005/2006	1 953 832	10 185
2	2006/2007	1 941 445	11 365
3	2007/2008	1 937 404	13 021
4	2008/2009	1 927 762	14 965
5	2009/2010	1 900 014	17 000
6	2010/2011	1 841 251	20 934
7	2011/2012	1 764 060	24 253
8	2012/2013	1 676 927	29 172
9	2013/2014	1 549 900	35 983

są oczywiście dla kulturoznawców jedynymi danymi, lecz pozwalają ocenić, czy mamy do czynienia ze zjawiskiem na tyle istotnym, że możemy mówić o procesie studentyfikacji w Polsce oraz – co ważniejsze – jak układają się relacje między różnymi typami studenckiej mobilności. Jeśli w roku akademickim 2014/2015 w Polsce studia rozpoczęło ponad 462 tys. maturzystów, kulturoznawcy chcieliby wiedzieć, ilu z nich, wraz ze studentami zagranicznymi, opuściło swoje dawne miejsce zamieszkania, by osiedlić się w ośrodkach akademickich? Jakie są wektory tej zmiany? Jakie ta zmiana przyjmuje formy?

Zakładam bowiem, że w momencie zmiany miejsca zamieszkania studenci stanowią wielokulturowe grupy (pod względem etnicznym, gustów klasowych, upodobań i kompetencji kulturowych, takich jak np. kompetencja teatralna itd.). Proces studentyfikacji badać należałoby zatem jako powiązany różnymi relacjami z kulturami wwożonymi do miast przez ich reprezentantów. Modyfikacja wyjściowych kompetencji kulturowych wchodzących w skład kapitału kulturowego i społecznego studentów powiązana jednocześnie powinna być z rozpoznaniem kapitału kulturowego miasta tymczasowego osiedlenia. Dopiero zbadanie i porównanie tych kapitałów pozwoli odpowiedzieć na pytanie o podstawowe czynniki wpływające na podobieństwa i różnice przebiegu studentyfikacji w poszczególnych miastach. Zakładam bowiem, że pomimo podobieństw nie jest to proces przebiegający według jednego scenariusza.

W tym samym roku akademickim 2005/2006, kiedy w Polsce odnotowano najwyższą liczbę studiujących na polskich uczelniach wyższych (1 953 832), w Wielkiej Brytanii studiowało nieco ponad 2 000 000 studentów, co sprawia, że dysponując odpowiednimi danymi, można by opisywane zjawiska uczynić porównywalnymi. Od tego roku jednak liczba studentów w Polsce zaczęła spadać, natomiast w Wielkiej Brytanii w 2010 r. było ich już 2 400 000 i powolny, lecz stały wzrost utrzymuje się do dzisiaj. Niestabilna sytuacja szkół wyższych, kierunków studiów oraz polityki edukacyjnej i naukowej w Polsce bardzo utrudnia zaprojektowanie rozłożonych na dłuższy okres badań nad studentyfikacją.

Studentyfikacja jako proces kulturowy

W najogólniejszym użyciu termin studentyfikacja odnosi się do postępującego nagromadzenia studentów w przestrzeni miejskiej. Mowa tu o koncentracji studentów w określonych przestrzeniach miasta wywołującej zmiany w zastanej tkance miejskiej i społecznościach sąsiedzkich. Występuje przede wszystkim w państwach, w których młodzież opuszcza domy rodziców na czas studiów. Pojawia się wtedy pytanie (Allison 2006, s. 79), jak poszczególne miasta usiłują absorbować tych nowych, okresowych mieszkańców, którzy szukają mieszkań położonych blisko uczelni. W Polsce problem ten pojawia się najczęściej wtedy, gdy mówimy o współpracy uczelni wyższych z miastem lub o konsekwencjach przeniesienia uczelni na peryferie miast połączone z pozostawieniem studentów w pobliskich dzielnicach i śródmiejskich akademikach. Warto zauważyć, że na pierwszy plan wysuwają się wtedy nie tyle czynniki ekonomiczne, ile kulturotwórcza rola studentów w mieście. Polskie zainteresowanie sytuacją studentów w mieście nie powieliła zatem brytyjskich dyskusji publicznych, ponieważ nie dotyczy jakości życia studentów oraz zdominowanych przez nich jednostek sąsiedzkich. Opierając się chociażby na przykładach poznańskich, można jednak bezpośrednio nawiązać w dyskusjach publicznych i badaniach do modelu brytyjskiego, wskazując winogradzkie osiedla położone blisko trasy tzw. szybkiego tramwaju, w których studenci Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza wynajmują mieszkania studenckie, obniżając jakość życia stałych mieszkańców (nie sprzątają klatek schodowych, nie dbają o balkony, nie uprawiają na nich kwiatów, nie wchodzą w bliższe relacje z mieszkańcami, nie są pomocni, przeciwnie – powodują wiele konfliktów). Inaczej rzecz ujmując, prowadzą inne życie niż mieszkańcy blokowisk, wnosząc własną kulturę codzienną w i tak pełne napięć, gęsto zaludnione środowisko życia. Przykład ten zmusza jednak przede wszystkim do zadania pytania: na czym właściwie polega kulturotwórcza rola studentów na zamieszkiwanych przez nich obszarach miasta? Odpowiedź na to pytanie nadal w Polsce jest otwarta.

Studentyfikacja ściśle wiąże się z migracjami: zarówno zewnętrznymi, jak wewnętrznymi. Studenci zmieniają mieszkania, dzielnice i typy mieszkań w czasie studiów, powstają akademiki w nowo budowanych kampusach na przedmieściach. O ilu stylach życia studenckiego możemy mówić? Jak je rozpoznać? Czy mamy podstawy do poszukiwania „gustu studenckiego” w analogii do gustu klasowego określonego przez Pierre’a Bourdieu? Jak połączyć kultury studenckie z lokalnymi preferencjami kulturowymi? Lista pytań dotyczących studentyfikacji jako procesu kulturowego wydłuża się i odnosi się zarówno do zjawiska opisanego w wyniku badań prowadzonych na brytyjskich uniwersytetach, jak i na początku badań w Polsce. Wszystkie jednak w podtekście mają dwa czynniki. Po pierwsze, zderzenie różnych stylów życia, pisali o takim zjawisku obszernie Bourdieu i Passeron, zwracając uwagę na to, że studenci pochodzący z klasy średniej przejmują „nawyki, umiejętności i postawy, ... wiedzę ogólną oraz wiedzę specjalistyczną, zmysły smaku i «dobry smak», które owocują w ich życiu nawet w sposób niebezpośredni” (Bourdieu, Passeron 1979, s. 17). I po drugie, wytwarzanie nowych jakości opisywanych przez pojęcie „studentstwa” (*studenthood*) w analogii do dzieciństwa/

childhood, charakteryzujących specyficzne doświadczenie egzystencjalne, społeczne, przede wszystkim jednak kulturowe. „Studenctwo” rozgrywa się w przekształcanych jednostkach sąsiedzkich, w „krajnie studentów” (*studentland*) (Chatterton, Holland 2003, s. 126–127), tworzonej przez różne, często sprzeczne obrazy.

Jedną z głównych hipotez dotyczących „studenctwa”, jakie udało się zweryfikować Darrenowi Smithowi, jest jego rosnące utowarowienie związane z wykorzystaniem wolnego czasu studentów (w tym nocnego) z ofertami konsumpcyjnymi przygotowanymi w najbliższej okolicy. Okolica ta przekształca się stopniowo pod wpływem studenckich potrzeb w „krajnę studentów”, czyli teren tanich pubów, second handów, bistr i restauracyjek. Oba terminy, aczkolwiek nieoswojone jeszcze na gruncie polszczyzny, bardzo dobrze opisują powód, dla którego studentyfikacja powinna stać się jednym z przedmiotów kulturowych studiów miejskich. Z badań prowadzonych ze studentami na Jeżycach wyłonił się nam poznański *studentland*. Co ważniejsze jednak, na gruncie naszych badań dopiero te trzy pojęcia: studentyfikacja, studenctwo oraz krajina (lub ziemia) studentów – łącznie – pozwalają ująć wystarczająco wiele aspektów kulturowego życia studentów w miastach, aby uzasadnić przekonanie, że ta pierwsza ma bardzo ciekawe założenia kulturowe. Wobec kryzysu pojęcia kultura studencka w związku z radykalną zmianą jej zawartości w ostatnich latach pod wpływem dominującej kultury konsumpcyjnej, uważam jednak wymienione terminy za początek tworzenia siatki terminologicznej, za pomocą której wydobyte zostaną zjawiska specyficzne dla każdego miasta akademickiego.

Przebieg studentyfikacji uzależniony jest jednak od wielu czynników: ekonomicznych, politycznych, demograficznych, społecznych i kulturowych. Z punktu widzenia ekonomii studenci skupieni w miastach europejskich stanowili grupy marginalne, dopóki nie rozpoczął się proces wzmożonego zainteresowania edukacją wyższą. W Wielkiej Brytanii obserwowano go już w latach 60. XX w. na skutek dążenia dzieci wzbogaconej klasy robotniczej do wykorzystania tej popularnej do dzisiaj ścieżki awansu społecznego. Powstała wtedy sieć nowych, często lewicowo zorientowanych uniwersytetów, takich np. jak University of East Anglia w Norwich, stanowiący uzupełnienie położonego w odległości kilkudziesięciu kilometrów elitarnego Cambridge University. Studenctwo realizowane w starym, wysoko ocenianym mieście uniwersyteckim oraz na kampusie wyrzuconym daleko poza granice prowincjonalnego miasta tylko w części mogą być porównywalne. Podobnie rzecz się ma, gdy porównamy te dwie biegunowo rozmieszczone „kraje studentów”. W Wielkiej Brytanii zasadniczy przełom nastąpił jednak, podobnie jak w Polsce, w latach 90. Z obserwacji prowadzonych w Anglii w kolejnych dziesięcioleciach wynika, że ekonomiczne skutki nagromadzenia studentów w miastach różnej wielkości wiązały się zarówno z pogorszeniem życia lokalnej ludności, jak i z podniesieniem statusu uboższych dzielnic, w których nie mieszczący się już w obrębie kampusów studenci wynajmowali mieszkania. Zarówno pierwsze, jak i drugie zjawisko nazwano łącznie studentyfikacją.

Możemy zatem powiedzieć, że rosnąca liczba studentów (nadreprezentowanych podobnie jak artyści w uboższych dzielnicach miast) okazała się jedną z przyczyn gentryfikacji. Równocześnie jednak ich pojawienie się w zamożniej-

szych dzielnicach, np. położonych blisko uniwersytetów, rozpoczynało proces, który nazwać można degentryfikacją lub na „nowo budowaną gentryfikacją” dotyczącą społeczności goszczących studentów (Sage i in. 2013, s. 2639–2641). Dotyczyło to dwóch sposobów zwiększania ilości studentów zamieszkujących i tak gęsto już zaludnione, ustabilizowane społeczności miejskie. Po pierwsze, wiązało się z celowym rozmieszczaniem w nich akademików, po drugie, ze zwiększeniem ilości mieszkań przeznaczonych do wynajęcia przez studentów. Z badań prowadzonych w Brighton wyraźnie wynika, że zderzenie kultury studenckiej (stylu życia) z kulturą sąsiedzką (lokalną) było przyczyną licznych konfliktów prowadzących do opuszczania dzielnic przez stałych mieszkańców. Kraina gospodarzy przekształcała się w krainę studentów (Sage i in. 2012).

W Polsce proces ten rozpoczął się dopiero w latach 90. XX w., co pociągnęło za sobą powstanie wielu prywatnych szkół wyższych oraz utworzenie uniwersytetów lub ich ośrodków zamiejscowych w mniejszych miastach. Proces ich tworzenia współgrał z rozwojem neoliberalnej ekonomii, lecz oferta nowych uczelni skierowana została przede wszystkim do studentów o niższym kapitale kulturowym, pochodzących ze środowisk nie mających długiej tradycji studiowania. W jakimś stopniu powtórzony został zatem proces mający miejsce w Wielkiej Brytanii w latach 60. ubiegłego wieku. Studenci o niższym kapitale kulturowym skierowani zostali do miast, o których można powiedzieć to samo. Dwubiegowość w rozkładzie polskich „krain studenckich” pod wpływem niżu demograficznego może zostać ograniczona, lecz nie zlikwidowana. Znacznie bardziej niepokojąca wydaje się zgodna z trendami światowymi obserwacja, że więcej studentów kończy lub przerywa naukę po uzyskaniu tytułu licencjata. Kulturowe podstawy tego zjawiska oraz jego konsekwencje wpływają negatywnie na obraz studentyfikacji, co jednak nie wiąże się z gentryfikacją i jest jednym z przykładów nietożsamości tych terminów.

Badacze angielscy wielką wagę przywiązują do społecznych zmian zachodzących pod wpływem studentyfikacji. Kontekstem tego zainteresowania jest popularność badań oraz projektów społecznych dotyczących spójności społecznej. Na pierwszy plan wysuwają się wtedy negatywne zjawiska, takie jak wyludnianie się w weekendy oraz ferie „krain studenckich”, co sprawia, że wszelkie usługi muszą dostosowywać się do ich rytmu życia; opuszczanie tych obszarów przez stałych mieszkańców, ponieważ posiadający wiele urządzeń elektronicznych studenci sprowadzają do dzielnicy złodziei; zastępowanie zróżnicowanych społecznie mieszkańców przez względnie jednolite, lecz mobilne grupy młodych singli. Za pozytywne konsekwencje uważa się z kolei podnoszenie kapitału kulturowego dzielnicy za sprawą obecności w niej studentów; planowanie nowych środków transportu powiązanych z mobilnością studentów; ograniczanie depopulacji pewnych obszarów. Niektóre z tych tendencji już są widoczne w polskich miastach.

Biorąc pod uwagę wszystkie wymienione okoliczności, na koniec wróć do głównego celu tej wypowiedzi, czyli wskazania potencjalnych obszarów eksploatacji oraz zadań kulturowych studiów miejskich. Pamiętając o tym, że przykłady zrealizowanych badań tego rodzaju jeszcze nie istnieją, uważam za konieczne przedstawienie dynamicznej listy problemów badawczych obejmujących kulturo-

we przyczyny i konsekwencje studentyfikacji. Ich krótki spis pokazuje dobitnie, czym różni się, w ujęciu kulturoznawcy, studentyfikacja od gentryfikacji nie tyle na poziomie definicji, ile konkretnych zadań badawczych:

1. Gromadzenie i interpretacja map przestrzennego rozmieszczenia studentów w mieście; charakterystyki (kulturowe) mieszkań (pokojów, domów itd.) wynajmowanych przez studentów oraz występujących w nich przedmiotów znaczących;
2. Tworzenie map instytucji kultury najczęściej odwiedzanych (uchwycenie różnicy celów) przez studentów.
3. Rekonstrukcja powiązań studentów z innymi kulturami miejskimi.
4. Rekonstrukcja sylwetek studentów jako jednego z historycznych i współczesnych przykładów podmiotów miejskich.
5. Porównanie studenckich kultur kampusowych ze studenckimi kulturami miejskimi.
6. Analiza obrazów studentstwa we współczesnej kulturze popularnej oraz sztukach współczesnych (film, teatr, performance, powieść itd.).
7. Analiza „wojen kulturowych” między studentami i lokalnymi społecznościami oraz między studentami reprezentującymi różne kapitały kulturowe.
8. Tworzenie typologii „krain studenckich” oraz ich interpretacje.

Należy dodać, że wymienione zadania stanowią jedynie projekt podstawowych badań nad studentyfikacją w dziedzinie kulturowych studiów miejskich.

Literatura

- Allison J. 2006. Over-educated, over-exuberant and over her? The impact of students on cities. *Planning Practice and Research*, 21: 1.
- Bourdieu P., Passeron J.C. 1979. *The Inheritors: French Students and their Relation to Culture*. University of Chicago Press, London.
- Chatterton P., Holland R. 2003. *Urban Nightspaces. Youth Cultures, Pleasure Spaces and Corporate Power*. Routledge, London–New York.
- Grzeszczak J. 2010. Gentryfikacja osadnictwa. Charakterystyka, rozwój koncepcji badawczej i przegląd wyjaśnień. PAN IG I PZ, Warszawa.
- Sage J., Smith D., Hubbard P. 2012. The Diverse Geographies of Studentification: Living Alongside People Not Like Us. *Urban Studies*, 27(8).
- Sage J., Smith D., Hubbard P. 2013. New-built Studentification: A Panacea for Balanced Community? *Urban Studies*, 50: 2623–2641.
- Smith D.P. 2007. Studentification and ‘apperentice’ gentrifiers within Britain’s provincial towns and Cities: extending the meaning of gentrification. *Environment and Planning*, 39(1): 142–161.
- Smith D.P. 2008. The politics of studentification and '(un)balanced' urban populations: lessons for gentrification and sustainable communities? *Urban Studies*, 45, 12: 2541–2564.

What does studentification have to do with gentrification?

Abstract: This paper explores the phenomenon of studentification in the UK and Poland. More specifically, the paper illustrates cultural base of conflicts and debates connected with studentification and methods of its researching. It is argued that there is a difference between geographers and cultural urban studies vision of student communities and the geographical, economic, social and cultural

effects of the promotion of higher education in the end of 20th century. Studentification generate gentrification, but it has also a positive impact on city dwellers and local communities. Enlarged student populations should be integrated into communities characterized by much the same styles of life, modes of consumption, inherited cultural capital and “good taste”. Students are dispersed to different parts of towns and cities. These new tendencies in student population may foster resentment and conflict between students and established residents. It is asserted that the impact of cultural factors could not be the most important for the residential geographies of students, however they are crucial for characteristic of such concepts like studenthood and studentland, closely tight with the very notion of studentification. They are a factor in the rise of studentification and the mobility of established communities. It is argued that these young communities signified lucid exemplars that the city-university relations seek to engender. The paper concludes by considering some possible issues of studentification in the field of cultural urban studies.

Key words: studentification, studenthood, studentland, urban culture, gentryfication